

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 21 (1380) 23 ТРАЎНЯ 2018 г.

Ноч музея ў Паўночных Афінах

На ўсёй краіне 19 траўня праішлі акцыі Міжнароднай ночы музеяў.

"Ноч музея" праішла і ў Залесі на Смаргоншчыне. Упершыню музей-сядзіба М.К. Агінскага сабрала сваіх сябру менавіта юнцы: праграма доўжылася да 3 гадзін раніцы, а распачалася мерапрыемства на адноўленых мастах ля возера. Адной з цікавостак "Ночы музея" стала презентацыя выставачнага праекта Пятра Карвэцкага "Гісторыя роду Агінскіх у дакументах", падчас якой былі прадстаўлены копіі дакументаў з асабістай калекцыі аматара гісторыі, падарожніка і краязнаўцы.

Спадар Карвэцкі жыве ў Польшчы, ля Варшавы, але ўжо больш за 10 год цікавіца Беларуссю, гісторыя свайго роду і гісторыя Смаргоншчыны.

- Уесь мой род па лініі бацькі паходзіць з Беларусі, з вёскі Асіпаны (былы Ашмянскі павет) на Смаргоншчыне. Пасля Другой сусветнай вайны, у 1945 годзе, бацька пераехаў у Польшчу. Гэта былі няпростыя, цяжкія часы... Пра многія рэчы не прынята было гаварыць. І ў мяне не было часу, каб распісць бацьку пра гісторыю сям'і: яго не стала, калі мне было толькі 6 год... Праішло шмат год, я сам прыехаў у Асіпаны - знайшоў родных, убачыў магілы продкаў, мне гэтага было мала... Пачаў шукаць звесткі ў архівах (Менск, Гародня, Вільня, Пскоў, Санкт-Пецярбург), каб ведаць гісторыю свайго роду ды перадаць яе сваім - ужо дарослым - дзецям. Пачаў цікавіцца нашымі каранямі - пачаў цікавіцца гісторыя Смаргоншчыны і ўвогуле беларускай зямлі - тых мясцінаў, дзе 400 год жылі

мае продкі. Так нарадзілася мае захапленне калекцыянаваннем і краязнаўствам. Гісторыя - мае жыццё цяпер!

Крыху пазней Пётр Карвэцкі зацікаўіўся і гісторыяй роду князёў Агінскіх.

- Агінскі - знакавая асоба для гэтай зямлі, ёсць версія, што менавіта ён аўтар польскага гімна "Мазурка Дамбровская" - я не мог ёй не захапіцца. Пачаў набываць дакументы, звязаныя з Міхалам Клеафасам і родам Агінскіх, калекцыянаваць іх. Залессе, Смаргоншчына - месца сімвалічнае. Я гляджу на гэту зямлю і адчуваю гісторыю Рэчы Паспалітай, Вялікага Княства Літоўскага... Яшчэ адно мае захапленне - падарожжы. Аднойчы ў гарах Албаніі мы з жонкай прыпыніліся ля старога касцёла, рыхтавалі ежу і слухалі музыку Агінскага. Побач стаў галандцы, і мы з імі цудоўна паразмайлялі. Дарога заўжды дарыць сустрэчы з цікавымі людзьмі.

"Ноч музея" у Залесі была дапоўнена музычным салонам у летнім аранжарэ майтка і майстар-класам па танцах 19 ст., які з унутранага дворыка быў перанесены ў сцены палаца: пахаладанне скарэктавала планы музейшчыкаў.

Дар'я Ліс
для Беларускага радыё
Рацыя, Смаргонскі раён.
Фота аўтара.

Уладзіміру Карызну - 80

Уладзімір Іванавіч КАРЫЗНА (25 траўня 1938, в. Закружка, Менскі раён) - беларускі паэт, пераходчык.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Пасля заканчэння філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1961) працаваў выкладчыкам беларускай і рускай мовы і літаратуры ў Опсаўскай сярэдняй школе на Браслаўшчыне (1961-1967), у гэты час узначальваў літаратурнае аб'яднанне пры раённай газете "Браслаўская звязда". Пазней рэдактар, старшы рэдактар, загадчык аддзела беларускай музыкі Рэспубліканскага радыё (1967-1980), рэдактар аддзела навукі і мастацтва часопіса "Полымя" (1980-1981), старшы рэдактар, загадчык рэдакцый літаратуры для дашкольнікаў выдавецтва "Юнацтва" (1981-2001), намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Крыніца" (2002).

Першы верш надрукаваў у 1956 г. (газета "Чырвоная змена"). Аўтар зборнікаў паэзіі "Край мой сінявокі" (1963), "Жураўліны досвітак" (1969), "Святло ліўня" (вершы і

паэма, 1972), "Цеплыня" (паэма, вершы, песні, 1977), "Цішыня бараны" (вершы і паэма, 1981), "Шумяць вербы" (вершы, песні, 1982), "Музыка ў свеце" (1985), "Расколіна на Зоне Свабоды" (1986), "Душы разгуканай мелодыя" (вершы, паэмы, песні, 1988), "Хвіліна святыя" (Выбранае, 2003), "Доля Русь наша Белая" (выбранае ў серыі "Беларуское познаніе XXI стагоддзя", 2007).

Аўтар кніжак вершаў для дзяцей "На сяле ў бабулі" (1975), "Кыонг і яго сябры" (1982), "Малюючы дзеци" (з А. Вольскім, 1984), "Зямля - два паўшар'і" (1988), "Мір і сонечка для ўсіх" (1990).

Больш за двухсот вершаў пакладзена на музыку лепшымі беларускімі кампазітарамі. З Карызнам супрацоўнічалі Юрый Семяняка, Яўген Глебаў, Дзмітрый Смольскі, Ігар Лучанок, Эдуард Ханок, Леанід Захлеўны, Уладзімір Карызна-малоды.

Выдадзены зборнікі песень "Клубныя вечары" (1979), "Люблю цябе, Белая Русь" (1984), "Салавей спявает" (1990). Пераклаў зборнік вершаў А.

Матуціца "Мамін пірог" (1986), шматлікія вершы дзіцячых пісьменнікаў для серыі "Бібліятэка дзіцячай літаратуры народу СССР".

Аўтар слоў да гімна Беларусі.

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь (1996).

Узнагароджаны ордэнам Францыска Скарыны (2002).

Лаўрэат літаратурнай прэміі "Залаты купідон" (2007).

Вікіпедыя.

Дыктоўка па беларускай мове ад "Лідскага піва"

2 чэрвеня ў Менску ў Нацыянальнай бібліятэцы ў другі раз пройдзе "Агульная дыктоўка". Праверыць сваю пісьменнасць і напісаць дыктоўку па беларускай мове зможуць усе аховы. Ідэйным арганізаторам мерапрыемства зноў выступіла ААТ "Лідскага піва".

- "Лідскага піва" працягвае падтрымліваць развіццё беларускай мовы. З дапамогай гэтага адкукаўнага праекта, які сабраў у мінімуме годзе больш за 170 чалавек, у тым ліку з рэгіёнаў, мы імкнемся натхняць людзей пашыраць ужыванне беларускай мовы, бачыць яе прыгажосць і натхняцца ёю. У гэтым годзе "Агульная дыктоўка" набывае статус нацыянальнай. Для ўсіх, хто захоча праверыць свае веды па беларускай мове, акрамя інтэрнет-трансляцыі будзе арганізавана трансляцыя на Першым канале Нацыянальнага радыё, - сказала менеджар па карпаратыўных камунікацыях ААТ "Лідскага піва" Наталля Яфіміна.

Што трэба для ўдзелу?

1. Зарэгістрація на сайце lidskae.by.
2. Прыйсці не пазней за 11.30 у Нацыянальную бібліятэку Беларусі (уваход з боку рэстарана "Явар" (раней - "Мегаполіс"), 2-гі паверх), пр-т Незалежнасці, 116.
3. Альбо падключыцца да Першага канала Нацыянальнага радыё або інтэрнет-трансляцыі дома.

Дыктоўка пачненца ў 12.20 і працягненца да 13:20. Тэкст абраць адмыслова да 400-годдзя першага беларускага буквара. Чытаць яго будзе Русь - спявачка, акторка беларускага дубляжу, "голос беларускай чыгункі", трэнерка па пастаноўцы голасу.

Пасля дыктоўкі ўдзельнікаў чакае спецыяльная зона, дзе можна будзе пагуляць у беларускія настольныя гульны і сфаграфавацца.

Працы мінчан правераць прафесійныя філолагі. Вынікі стануть вядомыя на працягу 5-ці рабочых дзён. Усе ўдзельнікі атрымайць па электроннай пошце свае вынікі, а таксама электронныя сертыфікаты аб ўдзеле ў дыктоўцы. Арыгінал тэксту будзе выкладзены на сайце.

Чакаем вас на "Агульную дыктоўку"!

2 чэрвеня 2018 года -

Нацыянальная бібліятэка Беларусі (уваход з боку рэстарана "Явар", 2-гі паверх), пр-т Незалежнасці, 116.

Праграма мерапрыемства:

- 11.30 - 12.00 - рэгістрацыя ўдзельнікаў;
- 12.00 - 12.20 - урачыстасць адкрыцця;
- 12.20 - 13.20 - напісанне дыктоўкі.

ISSN 2073-7033

>

Аб развіцці Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і быту

МИНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

пр. Пераможца, 11, 220004, г. Мінск
тэл. +375 17 203 75 74, факс +375 17 203 90 45
БІК: АКВВ BY 2Х; раёнак:
ВУ71АКВВ36049000026690000000
ААТ «АБ Беларусбанк»
e-mail: ministerstvo@kultura.by

14.05.2018 № 08-08-08/1992

На № _____ ад _____

МИНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ
РЕСПУБЛІКИ БЕЛАРУСЬ

пр. Победы, 11, 220004, г. Минск
тэл. +375 17 203 75 74, факс +375 17 203 90 45
БІК: АКВВ BY 2Х; счет:
ВУ71АКВВ36049000026690000000
ОАО «АСБ Беларусбанк»
e-mail: ministerstvo@kultura.by

Старшыні грамадскага аўяднання
Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"
Анісім А.М.

Аб развіцці Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і быту

Паважаная Алена Мікалаеўна!

У адпаведнасці з даручэннем Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 25 красавіка 2018 г. № 10/535-22 Міністэрствам культуры разгледжаны зварт грамадскага аўяднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" аб развіцці Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і быту (далей - Музей). Па выніках разгляду зварту паведамляем наступнае.

Музей, які заснаваны ў 1976 г. у адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў БССР ад 9 снежня 1976 г. № 347, захоўвае і дэмантруе пад адкрытым небам у натуральным прыродным асяроддзі традыцыйныя помнікі беларускага драўлянага дойлідства і прадметы сялянскага быту і промыслу.

На тэрыторыю музея ў 80-я гады XX стагоддзя былі перавезены 28 помнікаў архітэктуры. Абмежаванасць фінансавання аўекта ў 90-х гадах ХХ ст. не дазволіла цалкам адлюстраваць на мясцавасці шэсць этнографічных зон Беларусі і аднавіць усе помнікі архітэктуры (з 28 аўектаў 7 помнікаў з'яўляюцца аўектамі незавершанай рэстаўрацыі). На сённяшні час у Музее для экспанавання адчынены трох экспазіцыйныя сектары: "Цэнтральная Беларусь", "Падняпроўе" і "Паазер'е".

У перыяд да 2014 г. рэстаўрацыйна-аднаўленчыя работы на помніках не праводзіліся, выконваліся толькі работы па бягучаму рамонту.

За перыяд работы Музея стражаны толькі адзін аўект. Помнік архітэктуры "Адрына з в. Левановічы Пастаўскага раёна Віцебскай вобласці. Рэканструкцыя 1986 г." у маі 2015 г. згарэў ад удара маланкі. У архіве музея захоўваецца праектная дакументацыя, на падставе якой помнік будзе адноўлены.

За перыяд 2014-2018 гг. рэстаўрацыйна-аднаўленчыя работы выкананы на трох гісторыка-культурных каштоўнасцях: каплічка з в. Каралеўцы Вілейскага раёна, царква з в. Барань Аршанскага раёна і ветраны млын з в. Зелянец Хоцімскага раёна.

У бягучым годзе праводзіцца работы па карэксіроўцы праекта - каштарыснай дакументацыі на рэстаўрацыйна-аднаўленчыя работы на помніку архітэктуры "Хутар з в. Цімошкава Міёрскага раёна" (будаўнічыя работы запланаваны на 2019 г.), распрацоўцы праектнай дакumentацыі па ўладкаванні сістэмы відэаназірання на экспазіцыйных сектарах і ў гаспадарчай зоне, работы па адноўленні іканастаса XVIII ст. у помніку "Праабражэнская царква з в. Барань Аршанскага раёна".

Треба адзначыць, што Горадабудаўнічым праектам арганізацыі і забудовы тэрыторыі Музея, які зацверджаны рашэннем Мінскага райвыканкама ад 12 студзеня 2015 г. № 115 "Об утварэнні градостроительнага проекта", прадугледжана развіццё шэрагу экспазіцыйных сектароў у tym ліку сектараў "Захоўніе Палессе", "Усходніе Палессе", "Панямонне". Дакументальна база для стварэння дадзеных экспазіцыйных сектароў маеца ў Музее ў выглядзе праектнай дакumentацыі па шэрагу помнікаў, а таксама дакumentальнага апісання амаль дзясятка вясковых сядзіб ў гэтых рэгіёнах.

Улічваючы, што для ажыццяўлення гэтага праекта патрабуеца пэўны час і фінансавыя ўкладанні, завяршэнне работ па стварэнні пастаяннай экспазіцыі Музея да II Еўрапейскіх гульняў 2019 года не ўяўляеца магчымым.

Згодна з даручэннем Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, канцепцыя развіцця Музея, якая зараз распрацоўваецца, будзе накіравана, у першую чаргу, на захаванне і папулярызацыю гісторыка-культурнай спадчыны і нацыянальных каштоўнасцей Беларусі, арыентавана на беларускага спажывца, а таксама на актыўнае ўключэнне Музея ў турыстычны абарот.

Дадзены адказ можа быць абскарджаны ў парадку, вызначаным артыкулем 20 Закона Рэспублікі Беларусь "Об обращэннях граждан и юридических лиц"

Намеснік Міністра

А.А. Яцко.

"Беларускае пяціборства" - ужо і ў Асіповіцкім раёне

Кожны год школьнікі нашай краіны, пачынаючы ўжо з 4-га класа, уключаючы і алимпіядны спаборніцтвы па тых прадметах вучэбнага плана, у якіх яны дасягнулі найлепшых вынікаў. Усё гэта добра. Але ж... У жыцці кожнаму з нас патрэбны шырокі спектр ведаў у розных галінах. А спаборніцтвы, якія выяўляюцца ў веды вучняў па многіх прадметах адначасова, пакуль што не праводзяцца. І таму Magilevskaya ablasnoe tawarysztva belaruskay mowy shmat god tamu vyrazenyala padchasc ablasnix alimpiaid shkolnika, што праводzяцца ў studzenei, arganizavac spaboronitctva pa pacy важнейshix pрадmetach shkolnaj pragramy. A menavita: pa matematycy, belaruskaj move i litartatury, gistoriy Belarusk, pryyrodaznaustve, куды yklučaеца adzin z naastupnyx pрадmetau: fizika, chmija, biologija, geografiya. Ужо сама па себе такое спаборніцтва выклікае цікаўnascь u mnogikh vuchniyu. A tut yashch pяціborства называеца belaruskim. A gэta aznachaе, што vuchni pавіnnы даваць адказы на заданні па-belorussku. I gэta takсама aцнізываеца balam, што dadaoča da atrymanых па іншых pрадmetach.

Magilevskaya ablasnoe TBM pad kiraunictvam Mihasja Bulavačaga na base MDU pravilo ўжо symniača spaboronitctva, u yakh primalil uzdel i asipovičskij vuchni z gimnazii (Shukava N., Aljaksandra I.), Daрагanauskij CSH (Garoch C., Sitički K.) i zaimal i mescy ū pershaj džysiatcy. Céletata, napryklad, Garoch C. заняў pryzavie II mesca.

Na jal, afiçnyjnyj organy adukacyi chamusyci ne padzhapili ciakavu iñicyatyvu. Tamu Asipovičskaja arganizačyja GA TBM imia F. Skaryny vy-

rašyala pasprabavačy pravesci padobnae spaboronitctva ū adnoj sa school raёna. Vybar pryyshoča na Daрагanauskou CSH, i merapryemstva bylo pravedzena ū ramkach tydnya belaruskaj mowy. Яно паказала даволі вялікую začiakulenascь vuchni ū gэтых spaboronitctva, a takсамa xiby ū iñi veda. Adnachasova z'javilasči stymulataram da zdarovaj kanckurenčy, pa-vyshenjan ūzročnou vykladanija ūcīh dysciplyin shkolnaj pragramy. Peramozjcy atrymal i ūznagardonad ad tawarysztva.

Ёсьць спадзянніе, што gэtae pяcioborства pryyjivyečca ū dadzennay shkole. I ne tol'ki. Ne bachu nijkich perashkodaū, kab peranancy taki víd intellektualnaga spaboronitctva va ūcīh začiakulenych kaledktvah school rāena i krainy.

**С.Д. Бародзіч,
старшина Асіповіцкай
арганізацыі ГА ТБМ.**

У Дзятлаве Аляксей Пяткевіч прэзентаваў кнігу аўтографаў

У Dzjatlauskaj rajennai bibrlijatcy adbylaša peršaia prezentačy novaj kniži písmennika i prafesara z Garodni, staršyni Garadzienškaj garadskoj arganizačy TBM Aliaksajej Piatkeviča "Aŭtografy - razam". Kniga Aliaksaej Piatkeviča nýdauna pabachyla svet u garadzienščyne vydannem aŭtografau, yaki ū rozny czas na swaik knižach pakinułi litartatary, naukoўcy, litartaturnaǔcy i padaraval Aliaksaej Piatkeviču. Uce kniži z aŭtografam začaūvačca ū lásnaj bibrlijatcy, tacy garadzienškaga litartatara i pedagogu. A gэta - kniži z aŭtografam Vasiliya Bykava, Petruši Brojki, Alęgi Lajki, Miko-

ły Aróčki, Makara Pasliadoviča, Niła Gileviča, Kandarata Krapivyi, Sjarega Grahoúskaga, Ivana Meléžka, Vyačaslava Adamčyka, Anatolija Serbantoviča i dzeziesiatki iñixh vядomych ludzi Belarusi. Pra ūcē gэta rastavé Aliaksaej Piatkevič i padarava ūcīu knižu Dzjatlauskaj bibrlijatcy. Ún takсама pavezam i, што prezentačy kniži "Aŭtografy - razam" u blížjishy czas budze naładzana ū Garodni.

Барыс Баль,
Belaruskae Radybë Račyja,
Dzjatlawa. Fotu aytara.

Ад аўтара. За час публікации (з 09.08.2017 г. па 11.04.2018 г.) антрапанімічных нарысаў "Прозвішчы Беларусі: Новая серыя" з'явілася дадатковая частка даследавання. Яна падаеца як працяг (Частка II). Часам трапляюцца тут і новыя інтарпрэтацыі разгледжаных онімаў.

1478. **Абламейка** (Сяргей) - вытвор з фармантам - *еїка* ад антрапоніма *Аблам/Аблом* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Аблам-еїка, Аблом-еїка - Абламейка*. ФП: *аблам* ('футра, шкурка з ворсам' (Нас.), 'месца, дзе што-небудзь ablамалася') - *Аблам, Аблом* (мянушка, потым прозвішча) - *Абламейка*.

1479. **Агуновіч** (Эдуард) - вытвор з акцэнтаваным суфіксам бацькамення -*овіч* ад антрапоніма *Агун* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Агун-овіч*. ФП: *агун* (рэг. ад польск. *ogon*, які мае некалькі значэнні: 'хвост', 'чарга (яе хвост)', 'галава' (разм.) (адзінка злічэння жывёлы), (тэатр.) 'выходная роля' (эпізадычная)) - *Агун* (мянушка, потым прозвішча) - *Агуновіч*.

1480. **Аксёнчык** (Ніна) - вытвор з суфіксам -*чык* ад антрапоніма *Аксён* і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Аксён-чык*. ФП: *Аўксенцій* (імя <грэч. 'павялічвацца, узрастаты' - *Аксён* (народны варыянт, зафіксаваны ў 1647 г.) - *Аксён* (правданне, потым прозвішча) - *Аксёнчык*.

1481. **Аксючыц** (Галіна) - другасная форма, першасная *Аксючыт* - вытвор з суфіксам -*ич* ад антрапоніма *Аксюта* і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Аксют-ич - Аксючыц - Аксючыц* (перастаноўка гука ч-ч). ФП:

Ксенія (імя <грэч. *xenia* 'гасціннасць' або 'іншаземка') - *Аксана* (укр. разм. ад *Ксенія*) - *Аксюта* (памянш.-лак. суф.-*юта*) - *Аксючыч - Аксючыц* (вынік дысіміляцыі: чч > чи).

1482. **Амялішка** (Міхайл, Міхась) ад імя *Емельян* (лац. 'рымскае радавое імя', 'удзельнік спаборніцтва') - *Амеля* (1539 г.) - *Амеля* (правданне) - *Амелошка* (разм.) - *Амялюшка - Амялішка* (дысіміляцыя галосных). Або ад імя *Амелія* (<ст.-герм. 'працавітасць'), яго народна-гутарковай формы з фармантам - *ішка* (лак. ці зневаж. семантыка) *Амел-ішка - Амялішка*. Ці ад апелітыва *амяла* ('шматгадавая вечназялённая расліна з белымі атрутнымі ягадамі, якая паразітуе на іншых дрэвах') з фармантам - *ішка* і семантыкай непахальнасці. ФП: *амяла* (расліна) - *Амеля* (мянушка) - *Амела* (прозвішча) - *Амялішка*.

1483. **Амяльчук** (Ніна) - вытвор з суфіксам -*ук* ад антрапоніма *Амелька* і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Амельч(к)ук - Амяльчук*. ФП: *амеля* (імя <ст.-герм. *amat* 'працавітасць') - *Амелька* - *Амяльчук*.

1484. **Анацка** (Андрэй) - народная форма кананічнага імя *Анань* (<ст.-яўр. 'Бог спрыяе') набыла ролю прозвішча.

1485. **Анемпадыстаў** (Міхайл) - прыметнікавая фор-

Прозвішчы Беларусі

Новая серыя. Частка 2

пазней прозвішча) - *Асмол-кавіч*.

1493. **Асначоў** (Віктар) - вытвор з прыналежным суфіксам -*оў* ад антрапоніма *Аснач* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Аснач-оў*. ФП: *аснач* ('прылагон') - *Аснач* (мянушка, пазней прозвішча) - *Асначоў*.

1494. **Асташэня** (Іван)

- вытвор з фармантам -*эн* ад антрапоніма *Астах* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Асташ(x/w)-эн*. ФП: *Яўста-фій* (імя <грэч. 'устойлівы, ураўнаважаны, моцны, здаровы') - *Астап* (народны варыянт, 1681 г.) - *Асташ* (1528 г., правданне, потым прозвішча) - *Асташэня*.

1495. **Атрашэнка** (Сяргей)

- вытвор з суфіксам -*энка* ад антрапоніма *Атрох* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Атрох-энка - Атраш(x/w)-энка*. ФП: *Трафім* (імя, <грэч. 'выхаванец, гадаванец') - *Атрох* (народны варыянт, правданне, потым прозвішча) - *Атрашэнка*.

1496. **Аўсянікаў** (Сяргей)

- вытвор з прыналежным суфіксам -*аў* ад антрапоніма *Аўсянік* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Аўсянік-аў*. ФП: *аўсянік* ('крылатая насякомае, якое жыве ўсяго некалькі дзён; падзёнка') - *Аўсянік* (мянушка, потым прозвішча) - *Аўсянікаў*.

1497. **Ашмянцаў** (Сяргей)

- прыметнікавая форма з прыналежным суфіксам -*аў* ад антрапоніма *Ашмянец* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Ашмян-аў - Ашмянцаў*. ФП: *Ашмяны* (геаграфічна называючы асабы): 'самец авечкі'; перан. 'пра тупога, ніжмілавага чалавека' (ляянк.). А таксама *баран* 'двуухручны гэблік да габлявання дошак' - *Баран* (мянушка, потым прозвішча) - *Бараны* (паселішка з прозвішчам *Баран*) - *Баранскі*. Бытую і ў форме *Бараноўскі* (частае ў шляхты).

1498. **Багіно** (Іосіф)

- мажлівая другасная форма ад *багіня* (рэканструяваная ў форму мужчынскага (агульнага) роду) 'бажество жаночага полу', а таксама 'пра жанчыну незвычайнай прыгажосці і грацыі'. Або ад апелітыва *багна* і яго формы *багніна* (узмацн.) 'топка балота, дрэгва'; перан. 'усё, што засмоктвае і цягне чалавека да адсталасці і коснасці'.

1499. **Бажок** (Ірына)

- семантычны вытвор ад апелітыва *бажок* 'статуэтка, якая ўласцівае бажество' (ТСБЛМ-2016, с. 101).

1500. **Байбак** (Міклай)

- семантычны вытвор ад апелітыва *байбак* 'стэпавая жывёліна атрада грызуноў, якая восень і зіму праводзіць у спячцы', а таксама (перан.) 'пра непаваротлівага, гултаяватага чалавека (разм.)'.

1501. **Байдоўская** (Кацярына)

- вытвор з фармантам -*оўская* ад антрапоніма *Байдоў* і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Байдоў-оўская*. ФП: *байдоў* ('рыбацкая, крэхы большая за човен, лодка', а таксама 'брus, увагнаны ў грунт';

пала') - *Байдоў* (мянушка, потым прозвішча) - *Байдоўская*. Або ад тапоніма *Байдоў* (мн. ад прозвішча *Байдоў*) і значэннем 'народзінка, жыхарка названай мясціны, паселішча': *Байдоўская*.

1502. **Баланда** (Віктар)

- семантычны вытвор ад апелітыва *баланда* (разм.) 'посная рэдкая полюка'.

1503. **Банадысева** (Кацярына)

- форма прыметніка з прыналежным суфіксам -*ева* ад антрапоніма *Банадысь* і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Банадысь-ева - Банадысева*. ФП: *Бенядзікт* (імя <лац. *benedictus* 'шчасливы, які жадае добра') - *Бенедыкт* (1528 г.) - *Бенёвік* (1558) - *Бенядысь* (імя, правданне) - *Банадысь* (прозвішча) - *Банадысева*.

1504. **Баранскі** (Вячеслав)

- адтапанімічны вытвор з фармантам -*скі* ад наймення паселішча *Бараны* з значэннем 'нараджэнец, жыхар названай мясціны': *Баран-скі*. ФП: *баран* ('жвачная жывёліна сямейства пустарогіх з густойвойнай і выгнутымі рагамі'; 'самец авечкі'; перан. 'пра тупога, ніжмілавага чалавека' (ляянк.). А таксама *баран* 'двуухручны гэблік да габлявання дошак') - *Бараны* (паселішка з прозвішчам *Баран*) - *Баранскі*. Бытую і ў форме *Бараноўскі* (частае ў шляхты).

1505. **Барковіч** (Аляксандар)

- вытвор з акцэнтаваным суфіксам бацькамення -*овіч* ад антрапоніма *Борка* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Борк-овіч - Барковіч*. ФП: *Барыслай* (імя <слав. 'злады, дзяды') - *Барыс* (скароч. форма: *Борыс*, 1555 г.) - *Бора, Борка* (правданне, потым прозвішча) - *Боркавіч - Барковіч*.

1506. **Буйла** (Алесь)

- семантычны вытвор ад апелітыва *буйла* (рус. 'буйвал', 'лось', 'высокі здаровы чалавек' (СРНГ, 3)).

1507. **Буйло** (Канстанцыя)

- семантычны вытвор ад апелітыва *буйло* 'тое, што буяе, буше' (вецер, завіруха'). Або ад *буйла* (гл. вышыя).

1508. **Бурда** (Барыс)

- семантычны вытвор ад апелітыва *бажок* 'статуэтка, якая ўласцівае бажество' (ТСБЛМ-2016, с. 101).

1509. **Бушчык** (Святланы)

- вытвор з суфіксам -*ык* ад антрапоніма *Буж* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Буж-ык*. ФП: *буза* ('падонкі', 'від пітва на Каўказе і ў Крыме', 'адклады на дне ваадаюму', а таксама (разм.) 'скандал, шум'), *бужса* (<польск. *burza* 'буря', 'навальніца') - *Буза* ці *Бужса* (мянушка, потым прозвішча) - *Бузчык - Бужчык - Бушчык*; *Бужка - Бужчык - Бушчык* (асіміляцыя звичных).

1510. **Бысюк** (Рыгор)

- вытвор з суфіксам -*юк* ад ан-
званай асобы': *Варон-ык*. ФП: *варона* ('птушка сямейства крумкачовых з чорна-шэрым або чорным апярэннем') - *Варона* (мянушка, потым прозвішча) - *Варонік*. Параўн.: *Данік, Лукашык*.

1522. **Варэйка** (Алена)

- семантычны вытвор ад апелітыва *варэйка* 'гліняная пасудзіна, у якой вараць страву; гаршок'.

1523. **Ватыль** (Віктар)

- мажлівы варыянт імя *Васіль* (параўн. балгарскае *Вато* і дыялектнае (в. Грабава Эльв. р-н) *Ватыль* (відазмен імя *Васіль*) (грэч. *basileus* 'цар') набыў ролю прозвішча (празступень правдання).

1524. **Ваўковіч** (Іван)

- вытвор з акцэнтаваным суфіксам бацькамення -*овіч* ад антрапоніма *Воўка* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Воўк-авіч - Ваўковіч*. ФП: *Валадзімір* і *Уладзімір* (<слав. 'валодаць і мір') - *Вова і Воўка* (гутарк. форма) - *Ваўковіч*. Параўнайскай часткай пісанілі *Валкович* і звязвалі з словам *волк* 'воўк'.

1525. **Верамейчык** (Уладзімір)

- вытвор з суфіксам -*ык* ад антрапоніма *Верамей* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Верамей-ык*. ФП: *Ерамей* (імя <ст.-яўр. 'быць высокім') - *Верамей* (народная форма <Веремей 1582 г.) - *Верамейчык*.

1526. **Вераніцын** (Кацярынін)

"Стайлю задачу філософскага асэнсавання беларускай культуры"

Вядомы культуролаг, кандыдат філалагічных навук, прафесар Аляксей Уладзіміравіч Рагуля стаў адным з эпізадычных герояў апошніх кнігі Васіля Якавенкі "Абярэ".

"Прафесар Аляксей Уладзіміравіч Рагуля неабыкавы да падзеі на Радзіме і ў свеце, няўрымлівы, па-грамадзянску мужны, адкрыты і шчыры. Дасціны чалавек, тонка адчуваючы як сам дух, так і красу народнай культуры ды мастацкай творчасці. Ён пісаў паэтичні і манаграфіі, у якіх прынцыпова адстоіваў свае навукове бачанне народных традыцый у эстэтыцы і літаратуры. Гэта рэдкі, адметны і глыбокі душой вучоны, патрыёт і мыслляр, годны сярод годных", - так ахарактарызаваў яго Васіль Якавенка.

Не аднойчы даводзілася слухаць навукоўца і бліскучага прамоўцу на літаратурных вечарынах. І вось надарылася магчымасць паслуходаць яшчэ раз і даведацца пра яго жыццёвы і творчы лёс. Мы сустрэліся з Аляксеем Уладзіміравічам ля бібліятэкі Нацыянальнай Акадэміі навук.

- Аляксей Уладзіміравіч, напушна, у Вашай памяці застаўся яшчэ час вайны?

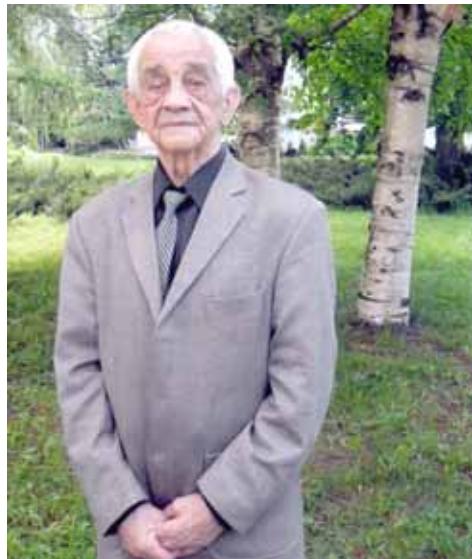
- Я нарадзіўся ў 1935 годзе ў вёсцы Сенна Наваградскага раёна, паблізу ад Любчы. У мястэчку размаўлялі на жывой беларускай мове, гучала польская і ідыш. У час вайны я вучыўся ў беларускай пачатковай школе. У школьнія гады на мяне аказала ўплыў чытанка для дзіцей Леаніла Чарніўскай, жонкі Максіма Гарецкага, выдадзеная ў Вільні. Яна патрапіла да мяне без пачатку і канца, я чытаў і перачытаў яе і вывучыў ёю храстаматию на памяць. Запомніліся мне радкі Якуба Коласа: "Ліпі старыя жаласна глуха шуміць". Прыцігваў верш Максіма Багдановіча: "Ты стамілася, самлела...", зачароўвала яго музичная танальнасць.

У мястэчку пасля 1939 года засталася сям'я настаўнікаў, якія ведалі беларускую мову і культуру, і ўмелі заахвоціць дзяцей. У гады вайны небяспечна было мець беларускі падручнік, і наш настаўнік Баласлаў Іванавіч парозаў кнігі на картачкі, якімі мы абменьваліся. Калі б немцы ведалі, яго маглі бы растраляць. Дом асадніка Жураўля быў перавезены з-за Нёмана, у ім зрабілі пачатковую школу, і там мы вучыліся. Пасля сямігодкі больш зачікаўленыя хлопцы вучыліся ў Наваградскай гімназіі. Хлопцы, якія належалі да Саюза беларускай моладзі, ў ўмовах акупации настойліва развівалі і пропагандавалі беларускую мову. Пасля школы я цягам году быў загадчыкам хаты-чытальні. Сядр кнігі трапляўся цікавы часопіс "Аганёк".

У 1952 годзе я паступіў на філалагічны факультэт БДУ і скончыў яго ў 1957 годзе. Пяць гадоў працаваў у Барысаўскім раёне, а ў цэлым у віцебскіх - Халхоліцкай, Зачысцкай - і ў гарадской школах я выкладаў 14 гадоў. Потым я працаваў у школе-інтэрнаце, і там быў цяжкі дзеці з няпоўнай сям'ёй. Працоўныя, я рыхтаваўся да завочнай аспірантуры Менскага педагогічнага інстытуту імя М. Горкага. Мая дысертация была на мяккі філософіі і філалогії: "Канцепцыя асобы ў творчасці Кузьмы Чорнага". Дзян'ян Сяргеевіч Шыркоў стварыў школу сацыяльнай эстэтыкі ў пасляваенным літаратуразнаўстве. Яго аспірантамі былі: Алег Лойка, Сцяпан Лаўшук, Серафім Андрющук, Аляксей Пяткевіч. Гэты напрамак аказаўся найбольш перспектывічным у развіціі нашага літаратуразнаўства. Блізкім з'яўляюцца традыцыі гістарычнай школы. У Шыркоўскай пераважаў падыход да беларускай літаратуры як да самакштоўнай з'язви.

- А як Вы перайшлі менавіта да вывучэння культуралогіі?

- Я заўсёды адчуваў патрэбу ў пашырэнні фону даследванняў у рэчышчы агульнай комплекснай сацыя-культурнай дынамікі. Мы бачым гістарычную карціну самаруху культурных сэнсаў. Гэты метад называецца генератыўнай семантыкай. Такі напрамак, на якім даследуецца гістарычны працэс станаўлення і развіція сэнсу. Нядаўна здаў у выдавецтва першую кнігу з задуманай трэйлогіяй. Яна называецца "Этнічныя семіёзіс і нацыянальная дактрина". Навуковыя ісціні, якія адкрываюцца ў пластыцы, выяўленчым мастацтве і мастацкім слове, маюць вялікае значэнне для асэнсавання чалавечага лёсу і чалавечага прызначэння.

Прафесар Аляксей Рагуля

- Вы чытаеце лекцыі студэнтам?

- Апошня 12 гадоў я працаваў у Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтва загадчыкам кафедры тэоріі і гісторыі культуры. При гэтай кафедры мы стварылі факультэт народнай культуры і там рыхтавалі спецыялістаў па сусветнай айчынай культуры і фальклоры. У нас быў канцэнтруальнай праграмы, мы актыўна супрацоўнічалі са Шлёнскім універсітэтам, дзе існаваў інстытут наўку пра культуру. Мы абменьваліся досведам, і калегі, якія да нас прыеzdзілі, быў здзіўлены высокім узроўнем канцэнтруальнай мысленія. Але нядаўна мы перажылі крыжовы паход на культуру...

Беларуская культура становіцца ў адзін шэраг з высокімі дасягненнямі самапазнання чалавецтва. Беларуская культурная думка заўсёды валодала рэурсамі, нягледзячы на то, што фоны быў чужымі, (а то і варожымі для Беларусі), якіх больш цікаві працэс этна-генацыду, чым развіццё. Тым не менш, беларуская культура дала адказ на тая выклікі, якія знаходзяцца ў індывідуалізме, нішэнстве, фрэйдызме. Перад намі стаіць задача больш дасканалай інтэрпрэтацыі культурнага працэсу ў целым, а разам з тым - падрыхтоўкі новых праграм па ўсіх галінах культурыразнаўства. Рашаючое значэнне мае духоўна-этнічнае кансалідацыя ў працэсе жыццядзейнасці і будаўніцтва культуры.

- Вы надаеце шмат увагі народнай культуры, вывучэнню фальклору.

- Характэрнай асаблівасцю народнай культуры з'яўляеца адзінства ідэалаў эстэтычнага і этычнага, змест якіх адностроўваюць універсаліі народнай канцепталогіі: харасто і людскасць. У беларускай ментальнасці гэтыя рэчы непадзельныя. Беларускі ідэал вырастае з рэальная быццьця, нібы збажына на апрацаванай і засенай рагалі. Дом і ніва з'яўляюцца сталым топасам ў беларускім жывапісе. У плане аксіялагічным дом быў і застаецца першаснай каштоўнасцю ў нацыянальнай культуры беларусаў.

- Вы спрычыніліся да выдання філософскай спадчыны Мікалая Крукоўскага.

- На мой погляд, галоўная пазнавальная мэта і прызначэнне чалавека на зямлі: спасіць чалавека. У вышэйшай ступені гэта зрабіў беларускі філософ Мікалаі Крукоўскі. Важнай была арганізацыйная праца Васіля Якавенкі па выданні яго твораў. Я быў членам рэдакцыйнага савета і перакладаў на русскую мову чацвёрты том твораў мыслія, які ўключае працу "Бліск і трагедыя ідэала". Я таксама ўвесь час стаўлю перад сабой задачу філософскага асэнсавання беларускай культуры. У нас павінна быць нацыянальная філософія. Калі народ яе не стварае, то ўсе дасягнені ў культурнай дзейнасці абясціньяюцца і не рэалізуюцца.

- У Вас троє сыноў, а якія яны маюць зацікаўленні?

- Старэйши сын Юрка Рагуля - індывідуальны прадпрымальнік, займаецца керамікай, другі - мой цёзка Аляксей, таксама быў індывідуальным прадпрымальнікам, а трэці - Уладзімир - з'яўляеца паstryром евангельскай царквы ў Заводскім раёне Менска.

Гутарыла Эла Дзвінская,
фота аўтара.

Вясковы настаўнік перакладае падручнікі на беларускую мову і вучыць сваіх дзяцей гісторыі па тэкстах "Дзецюкоў"

Ёсьць прыпавесць пра матыля. Нейкі злы чалавек зацініў таго ў далонах і папрасіў мудраца адказаць, ці жывы ён. Калі той скажа, што жывы, ён зацініе кулак, калі скажа, што матылёнк мёртвы - выпусціць яго. На што мудраец адказаў: "Усё ў тваіх руках".

Так і ў жыцці настаўніка інфарматыкі і геаграфіі з маладзечанскай вёскі Турэц-Баяры Дзяніса Радвіловіча. Можна было б працаўцаў як усе, асабліва не замарочвацца наконт падручнікаў, беларускай мовы і пазашкольных заданняў, але Дзяніс вырашыў для сябе па-іншаму: "Калі не я, то хто?"

Сам Дзяніс нарадзіўся ў вёсцы Каштаноўка, што на Валожыншчыне. А ў Турэц-Баяры прыехаў у 2004 годзе, у прымакі, якія сам Дзяніс.

Тут ажаніўся з настаўніцай пачатковых класаў Наталяй, тут нарадзіўся дзеці: Дарына і Антон.

Сёння Дзяніс, акрамя таго, што выкладае геаграфію, дапрызыўную падрыхтоўку і інфарматыку, з'яўляеца класным кіраўніком сёмага класа, дзе вучніца 9 чалавек.

Школа ў нас беларускамоўная, а электронны падручнік быў на рускай мове. Ці па геаграфіі: падручнік на беларускай мове, а працоўная сышткі на рускай. Даводзіца перакладаць самому. А што рабіц? Хочацца, каб дзеці падбеларуску ведалі не толькі "дзякую" і "добры дзень".

А не так даўно Дзяніс са сваімі вучнямі стварыў карту мікратапонімаў ваколіц вёскі Турэц-Баяры, таксама разам з вучнем праеҳаў на ровары 40 кіламетраў па навакольных вёсках, каб вучніцы веламаршрут па мікратапонімах мясцін, якія сталі Дзянісу роднымі.

- Пачалося ўсё з наўковай працы, якую рабіла для вучнёўскай канферэнцыі наша настаўніца беларускай мовы і літаратуры. Яна стварыла ўнікальны слоўнік тапонімаў. Мне стала шкода, што ён так і застанецца ў выглядзе раздробненых на чорна-белым прынтары старонак, якія паклаўшчы на школыны музей і больш іх нікто не ўбачыць. Тады і прыйшла ідэя перанесці гэтыя тапонімы на карту.

Дапамагалі Дзянісу ў

стварэнні карты мясцовыя жыхары. Старожылы расказвалі і паказвалі месцы, дзе раней знаходзіўся панскі маёнтак, месца, дзе ў вайну ўпаў самалёт і разбіліся дзеўчыцы, расказвалі пра то, з якіх часоў тут існуўць Салдацкі могілкі, дзе ў часы Першай сусветнай узарвалі склад боепрыпасаў.

- Дапамагаў у стварэнні карты і мой цесць. Наташын бацька тут прости мясцовы-мясцовы. Яго бацька нарадзіўся ў быльм панскім маёнтку, што ля вёскі Грыцаў. Дзяючое прозвішча Наташы - Дудко, а на карце ёсьць два вазеры: Вяліка Дудка вазера і Малое Дудка вазера, якія назвалі ў гонар Наташынага дзеда.

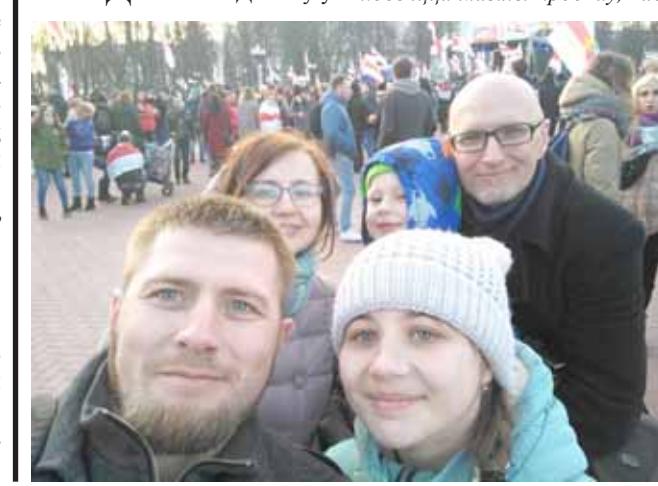
На вялікі жаль, амаль да кожнага апісання гэтага маршруту можна дадаваць слова "на гэтым месцы калісці было".
- Сапраўды, час мала чаго пашкадаваў, ды і людзі асабліва не намагаліся захаваць унікальную спадчыну. Тым больш каштоўнай робіцца гэта карта. Бы хай бы такім чынам не згубіцца назвы гэтых па-сапраўднаму прыгожых мясцін. Яны настолькі прыгожы, што пан Свентарэцкі, які любіў тут паляваць пры жыцці, загадаў паляваць яго ў лесе. Расказваюць, калі пан памёр, на ўзлеску яшчэ тры дні стаяла яго труна.

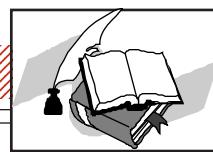
Сям'я Радвіловічаў не-калькі гадоў тому перамагла ў рэйнным конкурсе "Сям'я года". Адзін з этапаў конкурсу патрабаваў прадставіць сваё радавое дрэва.
- Пачалі складаць. Даўчыліся ў сваім радаводзе да шоствага калена. Нашы дзеці, выходзіць, будуть ведаць род да сёмага калена. Хачу выхаваць дзяцей так, каб ведалі, дзе знаходзяцца маілы прыдкаў, каб

стараўшай дачцы Да-рыне на 10-гадзе бацькі падырлі білет на канцэрт гурту NAKA.
- Нашы дзеці лёгкія на пад'ём. Калі Антону быў год з хвосцікам, - а нарадзіўся ён 2 лютага, як Кастусь Каліноўскі, - паехаў на "Вольнае паветра". Тады не падумалі і на-мёт паставілі калія сірэны, а там дыскатэка ўсю ноч была. А Антон спаў хоць бы што.

Старэйшай дачцы Дарыне на 10-гадзе бацькі падырлі білет на канцэрт гурту NAKA.
- Правільна выхоўваць дзяцей?
- А хто яго ведае? Выходзіць на ўласных адчуваннях, каб раслі годзінны людзі. Ведаць карані і шанавалі памяць прыдкаў.

Наталя Тур. пп.бу.
Фота аўтаркі і з архіва героя.

У Гарошкаве, на радзіме Анатоля Сыса, прыйшло свята паэзіі

Літаратурны фэст "Агмень" імя Анатоля Сыса ладзіўся 19 траўня ў садку пад грушамі каля роднай хаты паэта ў вёсцы Гарошкаву Рэчыцкага раёна. Сюды прыехалі пісьменнікі, сваякі, грамадскія актыўісты, журналісты з Беларусі і Польшчы. Музычна літаратурнае свята аздобілі блюзмэн Юры Несцярэнка і бард Зміцер Цярэнцьеў.

Гаворыць Барыс Пятровіч, старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў:

- Ад сёняння змянілася назва нашага літаратурнага фэсту. Цяпер ён называецца "Агмень" - гэта называецца першы зборнік вершаў Анатоля Сыса. Чаму мы так зрабілі? Мы хацелі б, каб літаратурнае свята паширавалася, праводзілася не толькі на падворку хаты, у якой жыў Анатоль, пісаў вершы. Хацелі б, каб свята стала літаратурным фэстам на ўсёй Гомельшчыне, каб як мага больш людзей далаўчалася да паэзіі выбітнага земляка. Мы хацелі б таксама, каб свята гэтае было і ў Гомельскім універсітэце імя Францішка Скарыны, які скончыў Анатоль Сыс.

Я не бачу іншага месца і для ягонага літаратурнага музея, як тут, у яго дома, у Гарошкаве. Тым больш, што для будучай экспазіцыі шмат чаго сабралі сёстры паэта, Тамара і Валянціна - яго рукапісы, карціны, яму прысвечаныя. Музей трэба будзе рабіць на грамадскіх пачатках, абапіраючыся на добраю волю мясцовых уладаў.

Віктар Ярац, паэт, выкладчык адзначыў:

- Сёння я ўпершыню тут, на гэтым падворку, на гэтым траве, дзе бегаў Анатоль басанож і ў ботах, якія ў нас тут называлі часцей "чобата-мі". Пазнаёміўся з сёстрамі, Тамарай і Валянцінай, братам Віктарам. Паглядзеў хату, сцены, у якіх Анатоль жыў, дыхаў, спаў, дняваў, начаваў. Як пісаў Янка Сіпакоў, "усе мы з хат". Ці адно не ўся беларуская літаратура. Усе мы з хат, з вёсак.

Анатоль Сыс быў ва ўніверсітэце май вучнем, мы нават разам выступалі ў работчых інтэрнатах, куды нас заўпрашалі на літаратурныя вечарыны. Чытаў там Анатоль свае першыя вершы - пра тое ж белая піяніна, руکі, чорныя клавішы. Ужо першыя вершы яго ўражвалі нейкай нешмат-

слоўнасцю, стрыманасцю і нейкім вельмі сваім адчуваннем гэтага свету, у які прыйшоў.

Яго любімымі паэтомі на той час былі Максім Багдановіч, Алеся Разанав, Уладзімір Някляев. Любіў усё, што было лепшэ на той час у нашай паэзіі - у яе жывых носітіх, а таксама тое, што засталось ў спадчыну. Любіў ён і Гарсія Лорку. Адсюль многія могуць заўважыць і супадзені, блізкія яму - да маці, вачэй-азёраў, родных сэрцаў. Ужо тады адчувалася, калі будзе праца, лёс складзеца літасціва, вырасце ён у сур'ёзному з'яву. І ён паспей пра сябе заявіць, як пра з'яву надзвычай сур'ёзную, адметную, непаўторную. Ён ня спрадуздзіў сябе да канца, не разлізаваў, бо лёс адмераў яму малавата часу.

Выступае бард Юры Несцярэнка

Яўген Вапа, пісьменнік, рэдактар тыднёвіка "Ніва":

- Дзяякоўчы паэзіі Анатоля Сыса, крыху старэйшага за яго Алеся Разанава, мы, жывучы ў Польшчы, адчувалі, што беларуская літаратура ёсць роўная сярод іншых еўрапейскіх літаратур.

Зборнік вершаў "Агмень", падпісаны Анатолем, стаіць у мяне на паліцы як з лікуючымі кнігай.

Ён у мяне бываў, начаваў. І калі мы ехалі на "Басовішча", заўважыў буслоў. І сказаў: "У вас шмат буслоў, але ў Беларусі больш". Я запярэчыў: "Няправда". Білісі аб зклад. Анатоль давай лічыць па дарозе кожную буслянку. Калі прыехалі, Анатоль кажа мне: "Ты выйграй: на Беласточчыне больш буслоў".

Анатоль друкаваўся на старонках нашага тыднёвіка "Ніва". Мы прыехалі сюды з Ганнай Кандрацюк, аўтаркай кнігі "Дзядоўскае турнэ з Анатолем С.", прысвечанай Анатолю Сысу і нашым беласточцам. Ужо першыя вершы яго ўражвалі нейкай нешмат-

Сяржук Сыс, паэт і зямляк Анатоля Сыса:

- Тры дні таму я зайдоў у Менску ў турыстычную фірму - афармляў дачку на паездку ў Балгарыю. Жанчына з гэтай турфірмы прачытала прозвішча і кажа: "У вас прозвішча Сыс, а я ведаю славутага паэта Анатоля Сыса". Пытаюся: "Адкуль яго ведаеце?" Яна адказае, што колісь была на ягоным выступе - ён і запомніўся. Цяпер ходзіць пеўцычна ў кніжную краму, шукае яго кніжкі, але не знаходзіць.

Я паабяцаў ёй выпраўвіць гэту несправядлівасць і праз два дні прынёс зборнік выбранага Анатоля. Кажу гэта да таго, што мы нават не можам уяўіць у поўнай меры, якую

У Германіі для выратавання тапельцаў пачалі выкарыстоўваць дроны

Гэта фатаграфія была зроблена ў Германіі на балтыскім курорце Цынгст. Тут шыя ратавальнікі з Нямецкага Чырвонага Крыжа (DRK) у новым сезоне будуть выкарыстоўваць на пляжах такія дроны.

З дапамогай гэтых квадракоптараў,

здольных развіваць хуткасць да 65 кіламетраў у гадзіну, яны змогуць скідаць гумовую камеру, якая будзе аўтаматычна надзвімацца пры дакрананні да вады. Яна павінна дапамагчы тапельцам пратрымацца на паверхні да прыбыцця саміх ратавальнікаў.

nn.by.

Калі за адраджэнне мовы, чытай, спадарства, "Наша слова"!

Шаноўныя сябры, пачалася падпіска на другое падзілле 2018 года. У каталогу інфармацыя пра газету знаходзіцца на стр. 62. Цана змянілася нязначна. У 2018 годзе мы працягнем выхадзіць на вясмі палосах. Газета мае добры рэдакцыйны партфель і плануе для друку тэксты самых розных матэрыялаў, з рознымі поглядамі і падыхадамі, у tym ліку і адрознімі ад пазіцыі рэдакцыі. Мы будзем працягваць друк мовазнаўчых і гістарычных матэрыялаў у выкладанні тых аўтараў, якіх вы не знайдзецце на старонках іншых выданняў. Мы не стараемся навязваць чытчу сваю думку ці погляды, а падаём паведамленні і меркаванні саміх чытчоў. Чытайце, даведвайцеся, думайце. Будзьце з намі, і вы будзеце з усёй Беларуссю.

РП - 1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету часопіс **63865**
індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Колькасць камплектаў

1

На 2018 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						X	X	X	X	X	X

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Куды

(адрас)

(паштовы індэкс)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

на газету часопіс

індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Кошт

падпіскі

пераадрасоўкі

12,18 руб.

руб.

Колькасць камплектаў

1

На 2018 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						X	X	X	X	X	X

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Куды

(адрас)

(паштовы індэкс)

На беразе жыцця, на беразе Дзвіны

Гэта было вясной 1988 года. Ад 17-га да 30-га траўня па Дзвіне-Даўгаве праходзіла Эка-лагічна экспедыцыя пад дэвізам: "Мір - плане-це, здароўе і моц - Зямлі!"

Натхнільнікам гэтай міжнароднай падзеі быў Васіль Цімафеевіч Якавенка - празаік, публіцыст, грамадскі дзеяч. Гэта ён, эколаг, заўзяты выступаў супраць знявечання прырэчча Прыпяці, у свой час заснаваў Беларускі сацыяльна-екалагічны саюз "Чарнобыль", выпускаў газету "Набагат..." У памяць пра слáунага чалавека пазначаю даты жыцця аўтара раманаў "Надлом", "Пакутны век", "Абярэг": 5.05.1936 - 22.01.2018.

А той вясной на яго поклі адгукнуліся вучоныя, пісьменнікі з Расіі, Беларусі, Латвіі. Мы падарожнічалі то праваруч, то леваруч агульнай для трох нарадаў ракі. Даўжыня яе 1020 км., а ў межах Беларусі 335 км., дзе лірычна гучаць прытокі Дзвіны: Усьвяча, Палата, Дрыса, Сар'янка, Каспля, Лучоса, Дзісна, Друйка. Далучаю сюды і Мёрыцу, і Волту, на якой нара-

той ужо гістарычнай падзеі аказалася латышка Айя Лацэ. Яна ў часопісе "Карог" ("Сцяг") па гарачых слядах надрукавала свой нарыс "З грэкаў у варагі". Урывак з яго ў перакладзе з латышскай мовы Нінай Янсанэ (у дэяўцтве Панізінік) быў змешчаны ў кнізе "Крывицкія руны: Беларускія пісьменнікі Латвіі" (2003 г.).

Там можна знайсці спасылкі і пра на-веданне дэлегацыяй з трох дзяржаў Асвеі, Сар'і, Бігосава, вёскі Цінкаўцы на прыбярэжжы Дзвіны, дзе быў заснаваны мною этнографічна-краязнаўчы музей "Хата бабкі Параскі на Шляху з Грэкаў у Варагі" яшчэ ў 1979 г. У той сядзібе і начавалі "тры народы". А сярод удзельнікаў экспедыцыі, арганізаванай Васілем Якавенкам, быў яго паплечнікі-аднадумцы ў экалагічных даследаваннях Віктар Плужнікав, Іван Шкатулай, сусед-расеец Вячаслав Вераб'ёў.

Біялагічны факультэт Латвійскага ўніверсітэта закончыла Айя Лацэ. Працавала літаратарам, журналістам. Біялагічны факультэт закончыў і Эгіл Зырныс - журналіст, паэт, які і

Эксп. 1988. Госці і сябры Івана Васільевіча (крайня злева Васіль Якавенка, Уладзімір Арлоў)

Эксп. 1988. Васіль Якавенка прамаўляе пра задачы экспедыцыі

дзіўся. Удзельнікі мірнага паходу вывучали экалагічны стан берагоў, а таксама помнікі гісторыі і культуры. Спецыялісты аналізувалі ўмовы гаспадарання і побыту насельніцтва. Па дарозе ад возера Ахват-Жаданне спыняліся ў Андрыянопалі, Велікіх, Віцебску, Бешанковічах, Полацку і Наваполацку, Верхнядзвінску, Друі, Краславе, Даўгаўпілсу, Екабпілсу і Крустпілсу, перш чым трапіць у Рыгу. Гэта была другая пасля выступлення супраць узвядзення Даўгаўпілской ГЭС акцыя людзей розных національнасцяў у абарону зямлі, яе скарбай, культурнага асароддзя ў басейне Дзвіны-Даўгавы.

Самым шчырым і апантаным летапісцам

дэтага часу працуе ў рыйскай газете. Журналістам, празаікам зарэкамендаваў сябе Артур Сніпс. Разам з Дайнісам Іванам ён выступаў супраць будаўніцтва Даўгаўпілской ГЭС. Запомніўся і яшчэ адзін удзельнік латвійскай сябрыны - Юрас Кунас, этнограф, паэт, які працаваў у Этнографічным музеі прыроды Латвіі.

І літаратараў можна назваць краязнаўцамі-этнографамі-асветнікамі... Заўважу толькі, што удзельнік нашых прыгодаў быў рускі паэт, перакладчык Іосіф Васілеўскі, які доўгі час працаваў акторам тэатра...

Мы дазналіся, якім эколагам, сапраўд-

Эксп. 1988. Васіль Якавенка з Іванам Шкатаўлавым, Віктарам Плужнікам, Вячаславам Вераб'ёвым і Іосіфам Васілеўскім (стаяць крайні справа з кіёчкам)

ным нетранаўцам роднай зямлі аказаўся перад намі рускі літаратар, творца так званай "вясковай прозы" Іван Афанасьевіч Васільёў. За кнігі нарысаў, у якіх даследаваў "зямлю вытоку - Валдай", і іншыя быў узнагароджаны Дзяржаўнай прэміяй імя М. Горкага, у 1986 г. стаў лаўрэатам Ленінскай прэміі. Пісьменнік змагаўся з духоўным апушташэннем вёскі. Для яго экалагічнае выхаванне - гэта маральна-этычнае выхаванне чалавека. І ён узвёў на сваёй радзіме Дом экалогіі - стварыў своеасаблівы маленькі ўніверсітэт. Boeh, як пісаў Іван Васільёў: "Цынізм палітыкаў передаецца народу, у людзях знікае усялякае адчуванне сумлення". І для выхавання здаровых нораваў людзей у вёсцы Боркі Вялікапскага раёна і стаў дзеяніцца культурны цэнтр з музеем, бібліятэкай, выставачнай залай, Домам экалогіі...

У нікліва праселіваў у размовах з Іванам Васільевым і апантаны эколаг Васіль Якавенка: насычаўся яго думамі.

На працягу двух тыдняў працы нашай Экалагічнай экспедыцыі мы сустракаліся ў Полацку з пісьменнікамі Уладзімірам Арловым, Сержуком Сокалавым-Воюшам. Гутарылі з Сяргеем Навумчыкам, які ўзначальваў ініцыятыўную группу супраць будаўніцтва электрастанцыі на Дзвіне ў Віцебскай вобласці. Цікава было пазнаёміцца ў Андрэнапалі з краязнаўцам Э. Шымкевічам. Даведаліся, што ў 1950 г. быў устаноўлены слуг на месцы пачатку Заходній Дзвіны (Эрыдана, Рубона, Дуны, Дзіны...) Выток яе - Дзвінец - у возеры Каракіна ў Цвярской вобласці, на Валдайскім узвышшы. Гэты ж Дзвінец упадае ў возера "Охват Желанье".

З усіх нечаканасцяў і ўзрушэнню згадаю мо толькі пра ўбачаны помнік вялікаму ўсясветнаму матэматыку (і не толькі) - Соф'і

Эксп. 1988. На першым плане: Айя Лацэ, Уладзімір Арлоў, Сяргей Навумчык

Васільёне Кавалеўская (1850-1891). Ля музея-нага будынка ўзгадаліся тыя беларускія эрыпратыцы, якія і сёння журчаць па ўсім свеце...

То колькі ж гадоў Шляху з варагаў у грэкі, бо пачалі ж асвойваць яго недзе ў 9 - 11 стагоддзяў? Праходзіў ён і калі ру́маў паблізу майго роднага Лявонпаля, злучаючы Прыбалтыку і Скандинавію з Паўднёвай Руссіяю і Візантый... Быў адным з асноўных фактараў утварэння і маёй (Белай) Русі. А дзе зараз той уцаркоўлены Царград?

На беразе жыцця, на беразе Дзвіны стаць вялікі рум яшчэ з часоў вайны. Сцякае з бервяна жывіцы даўніна. А беражэ той рум і Волта, і Дзвіна.

Здалёку чую гул сасновага камля: нібы заве мяне прыдзвінскае замлі. А я Дзвіне - ніхто, пакуль (як ні лаўчы) ляжаць мае сцягі, маўчаць мае мечы.

Здалёк свіціца рум бурштынавай лускай - і воляй баравой, і доляю людской. З яго я свой ганок вяжу... На быстрaku спазнаць жыццё ракі, спазнаць жыцця раку.

Так, жыццё гэтай ракі ўліся і ў маё жыццё. Адгукнулася ў лёссе, у творчасці. Праплылі па рэчышчы рэчаіснасці і кінулі якар у Латвіі мая сястра, нашы з Нінай бацькі. Я многа гадоў-прыбояў аддаў служэнню замлі Райніса ў стварэнні перакладаў, выданні кніг - і стаў кавалерам ордэна Трох Зорак Латвійскай Рэспублікі. І сёння гэтая рака жыцця - на быстрaku. Таму 30-годдзе той падзеі, калі мы браўлі ў абдымкі выток з вусцем, зноў заіскрліся на вёслах Памяці.

Сяргей Панізінік.

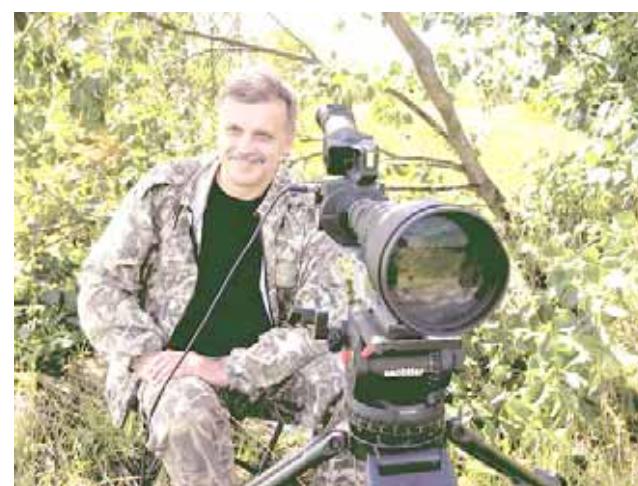
Біёлаг і кінадакументаліст абараняе птушак і жывёл

Да года малой Радзімы тэлеканал "Беларусь 24" адкрыу 15 траўня ў Нацыянальной бібліятэцы маштабны фотапраект "Я сэрцам бачу". На выставе прадстаўлены эклагічны і прыродахойны здымкі Іллі Гегеля, Ігара Бышнёва, Станіслава Багдзевіча, Сяргея Тарасава, Сяргея Плыткевіча і Максіма Мішэвіча.

Адзін з удзельнікаў фотапраекта, біёлаг і кінадакументаліст Ігар Бышнёў дэманструе рэдкія здымкі жывёл і птушак. Ігар Іванавіч не лёгка сустрэць у горадзе. Ён жыве ў Бярэзінскім запаведніку і падарожнічае па ўсім свеце: на Беларусі фатаграфуе баброў і лебядзей, у Азербайджане здымкае джэйранаў і фланінга, на Курыльскіх выспах назірае за шленянмі. Ён - аўтар 60 відэафільмаў, прысвечаных прыродзе Беларусі: "Жывая вада", "Лясныя хованкі", "Жывыя сведкі ледавікоў", "Апошнія арлы", "Жабы на дарогах", "Чаму ў бабра падрапаны нос", "У царстве бакланаў і чапляў". Як біёлаг ён з'яўляецца аўтарам 70 навуковых прац і адной манаграфіі. На выставе Ігар Іванавіч распавёў пра сябе і свае захапленні:

- Я нарадзіўся ў Віцебскім раёне, заканчваў школу ў пасёлку Багушўск. У дзяцінстве разам з братам фатаграфаваў жывёл фотаапаратам з тэлеаб'ектывам. Нягледзячы на поспехі ў матэматыцы, у душы я быў натуралистам і зрабіў свой выбар на ка-рысць прыродазнаў-чых навук. У 1980-тым годзе паступіў на біялагічны факультэт БДУ у Менску.

Скончыўшы яго, 14 гадоў я працаўваў арнітолагам у Бярэзінскім запаведніку і жыву там з сям'ёй, абараніў дысертацыю па птушках. У 90-тыя гады мы стварылі арганізацыю "Ахова птушак Балькаўшчыны", і я з'яўляюся сябрам яе Рады. У 1999 годзе мяне запрасілі падтрымачы першы на Беларусі праект па кіназдымках прыроды. Мой лёс змяніўся ў бок кіно, пра якое я марыў са студэнціх гадоў. Былі створаны фільмы, відэяролікі, тэлеперадачы, у якіх я бяру ўдзел. Адна з іх на тэлеканале "Мір" называецца "Мільён пытанняў пра прыроду". Зараз з "Аховай птушак

Ігар Бышнёў

Бацькаўшчыны" мы працуем над фільмам пра тэрыторыі, важныя для птушак. У кожнай з іх - свой характар, аднолькавых птушак і звароў, як і людзей, не бывае.

Шмат гадоў я ездзіў у Чарнобыльскую зону, назіраў за прыродай у экстремальных умовах, быў галоўным аператаром фільма "Радыёактыўныя ваяўкі Чарнобыля". Гэты фільм

спецыфічнымі пытаннямі і ведаючы, якія ўмовы патрэбны ўсім жывым істотам. Трэба весці дыялог з прадстаўнікамі ЖКГ, ланшафтнымі дызайнераў, якія адказваючы за захаванне зялёных масіваў у населеных пунктах.

Каб захаваць птушак у гарадах, мы павінны даць вырасці маладняку, птушанятам, захаваць крылатых малышоў.

Зімародак, фота Ігара Бышнёва

перамог на фестывалі прыроднага кіно - Jackson Hole Wild Film Festival і дэманстраваўся ва многіх краінах свету. Іншы наш фільм называецца "Чарнобыльская джунглі". Назіраючы за навакольным асяроддзем у зоне, я пераканаўся, што прырода за 20 гадоў аднавілася да стану Еўропы 18-га стагоддзя, нягледзячы на радыяцію. Чалавек часам наносіць ёй вялікую шкоду сваім гаспадарчай дзейнасцю. Як толькі чалавек сышоў з той тэрыторыі, яна пачала аднаўляцца.

Таму галоўная высноваў з убачанага з'яўляецца тое, што людзі павінны падпрадкоўвацца законам прыроды і не парушаць іх, прыслухоўвацца да мяркаванняў біёлагаў, эколагаў, якія пастаянна займаюцца

Дзеля гэтага наша арганізацыя штогод праводзіц акцыі "Сустракаем вясну", "Слухаем салаёў". Мы збіраемся ў Цэнтральным батанічным садзе, парках і нагадваем гараджанам, што побач з намі жывуць, співаючы і харчуючы птушкі, што іх трэба берагчы.

Адночы я паехаў у Францыю і з задавальненнем назіраў, як сям'я з дзецьмі выбралася на пікнік. Калі дзеці паснедалі, тата ўзў агліадную трубу і паказваў сынам матылём, жукам, раслінам, а потым - мясцовыя гістарычныя помнікі. Варта адзначыць так, каб прывіваць дзецям цікавасць да жывога свету.

Эла Дзвінская.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасік Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сіцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адправлений:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Пад купалам парасона У Лідзе ўсталёўваюць незвычайны аўтобусны прыпынак

На праспекце Перамогі, цераз дарогу ад Лідскага замка, усталёўваюць незвычайны аўтобусны прыпынак. Да захаплення гараджан, дызайнеры - працаўнікі Лідскага ГУП ЖКГ - вельмі пастроўлі і зрабілі яе ў выглядзе велізарнага парасона.

- Мантаж прыпынка заняў трох дні, - пракаментаваў начальнік добраўпрадавання і рамонту дарог дарожна-эксплуатацыйнай вытворчасці Леанід Трацяк. - Паводле распрацаванага праекту заўпаўся падмурок, бетанаваліся закладкі, да якіх потым прыварваўся каркас павільёна. Дарэчы, вага парасона складае дзесяці пяць тоны. Каб транспартаваць канструкцыю з цэха металаканструкцый, дзе яна выраблялася, на праспект Перамогі, а затым усталяваць, клікалі на дапамогу адмысловую тэхніку.

Пакуль прыпынак-парасонік толькі прыцягвае ўвагу жыхароў і гасцей горада. Сваю непасрэдную функцыю - хаваць ад сонечных прамянёў і дажджу падчас чакання аўто-

буса - ён пачне толькі на наступным тыдні. У панядзелак камунальнікі мусіць зрабіць ашалёўку полікарбанатам купала павільёна, а таксама яго сцен. Але ўжо зараз не выклікае сумневаў той факт, што прыпынак-парасонік стане яшчэ адной выбітнасцю Ліды, а фатаграфіі на яго фоне не зробіць хіба што гультайаваты.

Віктарыя Русілевіч, ЛГ.

Археалагічны летнік для моладзі і падлеткаў, 2018

У 2018 г. пры археалагічнай экспедыцыі, якая дзеяйнічае ў адной з гістарычных мясцін Беларусі, арганізуецца штогодовы 15-дзённы летнік для моладзі і падлеткаў. Запрашаючы добрахвотнікі з ліку моладзі, студэнтаў і навучэнцаў, якім цікава правесці 2 летнія тыдні ў добрай сяброўскай кампаніі, паспрабаваць сябе ва ўмовах экспедыцыйнага жыцця, і займацца карыснай і значнай для грамадства справай.

Мэта летніка - дадзенне моладзі і падлеткаў да практичнай дзейнасці па даследаванні і захаванні гісторыка-культурнай спадчыны. У праграме - праца на археалагічных раскопках, лекцыі па гісторыі Беларусі, экспкурсійныя паезд-

кі. Даследаванні звязаны з гісторыяй праваслаўнай царквы, таму асабліва вітаюцца заяўкі ад моладзі, якая ўдзельнічае ў летніку і іншых пра-васлаўных аўяднаннях, і ад падлеткаў, якія наведваюць нядзельнія школы пры царкоўных прыходах.

З удзельнікамі школы-нага ўзросту ў летніку працу-юць дасведчаныя педагогі. Падрабязныя звесткі можна атрымаць: Т. Маслюкоў, masliukou@gmail.com.

**Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.**

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісаны да друку 21.05.2018 г. у 17.00. Замова № 1353.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,62 руб., 3 мес.- 4,86 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.